

ÖLÜM GÜZELDİR YAHYA KEMAL'DE

Uzman Mustafa KIRMIZIGÜL*

Asıl adı Mehmet Ağâh⁽¹⁾ olan ve 2 Aralık 1884 yılında Üsküp'te doğan⁽²⁾ Yahya Kemal Beyatlı, her haliyle Türk kimliğini yansıtan millî şahsiyetlerimizden biridir.

O'nun bu kimlik ve kültürle yetişmesinde Divan Şiiri'nin son üstatlarından Niş'li İbrahim Bey'in yeğeni olan annesi Nakiye Hanım'ın çok büyük etkisi olmuştur⁽³⁾. Annesinin, kendisini Millî telkinler altında yetiştirdiğini, Yahya Kemal; "...benim hem dinî hem de millî terbiyem üzerinde daha şiddetle müessir olan annemdir"⁽⁴⁾ diyerek bizzat kendisi beyan etmektedir.

Millî değerlere bağlı olan bu yetişme tarzı Yahya Kemal'i Avrupa'da (Paris) geçen dokuz yıllık gençlik yıllarında da daha sonraki çeşitli Avrupa ülkelerinde geçen resmi görevleri sırasında da köksüz ve kozmopolit olmaktan kurtarmıştır.

1903 yılında Paris'e giden Yahya Kemal, orada jön Türk'lerin siyasî faaliyetlerinin içine girmemiş, kendisini sanat çevrelerinde yetiştirmiştir. Bilhassa o devrin ünlü Fransız tarihçisi Albert Sorel'in derslerinden aldığı tarih zevkiyle Türk tarihine yönelmiştir. Bu yöneliş, kendisini fikrî planda milliyetçi bir çizgiye çektiği gibi sanatta da o devrin revaçta edebî akımı olan Servet-i Fünûn'un etkisinden kurtararak eski Divan Şiiri'ne yönelmiştir.

Ancak Yahya Kemal, klâsik divan şiirine büyük bir yenilik getirerek eskiyi zamana ve zihniyete bağlı fazlalıklarından arındırılmış ve en saf şekliyle yaşadığımız zamana aktarmıştır. Böylece Divan Şiiri Türk aydınının gündemine yeniden yerleşmiş ve Cumhuriyet döneminde gündemden bir daha düşmemiştir⁽⁵⁾. Bir başka deyişle Yahya Kemal şiirde iki edebî zamanı birleştirerek Türk lirizmini yeniden bulan adamdır⁽⁶⁾.

Yahya Kemal, (Mehmet Akif ve Namık Kemal gibi) sanatıyla bir toplum veya dünya görüşünü direkt olarak telkin eden şairlerden

* Türk-İslâm Edebiyatı Anabilim Dalı.

(1) Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı**, C. 3, İstanbul 1969, s. 162.

(2) Behçet Necatigil, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, İstanbul 1970, s. 75.

(3) Kabaklı, **a.g.e.**, s. 162-163.

(4) Kabaklı, **a.g.e.**, s. 163.

(5) Beşir Ayvazoğlu, **İslâm Estetiği ve İnsan**, İstanbul 1989, s. 324.

(6) Ayvazoğlu, **a.g.e.**, s. 423.

olmadığı gibi, (Ahmet Haşim ve Cenap Şahabettin gibi) sadece kendi duygu ve hayallerini dile getiren şairlerden de değildir. Dikkatli bir okuyucu O'nun şiirleri altında ve fakat mısraların içinde eritilmiş bütün bir fikir ve dünya görüşünü bulacaktır (7) .

Çok sevdiği İtrî için yazmış olduğu bir şiirinde;

O dehâ öyle toplamış ki bizi
Yediyüzyıl süren hikâyemizi
Dinlemiş ihtiyar çınarlardan(8)

diyerek kendi sanat mefkûresini anlatmıştır.

Esasen Yahya Kemal'in şiirlerindeki sadece "ölüm" tem'i üzerinde duracağımızdan, yukarıda şairin hayatı ve edebî kişiliği üzerinde çok kısa olarak ve genel mahiyette duruldu. Yoksa O'nun edebî kişiliği için çok şey söylenebilir. Hele O'nun "Ok" şiiri hariç, hepsini âruz vezniyle yazdığı şiirlerini okuyan herkes görecektir ki O, şiirlerini, hem şiirin edebî kurallarına hem de âhenge önem vererek ve "Umumun diliyle" yani, yine kendi deyimiyile "evde, sokakta konuşulan Türkçe'yle yazmıştır (9) .

Ölüm: İnsanoğlu için kaçınılmaz son ve başlangıç. Ölümü büyük bir iştihakla bir başlangıç olarak bekleyenler de, bir son olarak görenler de ölümden ürpermişlerdir. Çünkü ölüm bilinenden, hak ve gerçek olduğu halde, mahiyet itibariyle bilinmeyene geçiştir, göçüştür, gidiştir. Ancak şu kadar var ki inanan insanlar, yokluğa mahkum olmayacağını idrâk ettiği için bu korku ve ürperiyi "âsude bir bahar ülkesi" ne giden bahtiyar bir insanın duyacağı haz ve zevke çevirebilmişlerdir. Şairlere gelince; hemen hemen bütün şairler, farklı duygularla da olsa şiirlerinde ölümü terennüm etmişlerdir. Bu söyleyişler, şairlerin hayat şartlarıyla, Psikolojik durumlarıyla, inançlarıyla ve hayata bağlılıkları itibariyle değişmektedir. Mesela, anneye, dosta ve aşka doyamamış olan Ahmet Haşim ölümden çok korkmuştur. Bu korku O'na "Ruhumda benim korku, leyle-i tarfık" mısralarını söyletmiştir (10) . Yine aynı duygular içinde olan ve hayata bakışındaki karamsarlık (11) dolayısıyla Cahit Sıtkı Tarancı " Olursa bir şikayet ölümden olsun" diyerek aleni olarak ölümden korktuğunu haykırmaktadır. Ölümden korkan ve beyhude yere kaçan bu şairler yanında ölümü "Şeb-i Arûs" (dügün gecesi) kabul eden

(7) A. Kabaklı, a.g.e., s. 167.

(8) Yahya Kemal, **Kendi Gök Kubbemiz**, 1988, s. 11.

(9) A. Kabaklı, a.g.e., s. 181.

(10) Nazan Güntürkün, **Ahmet Haşim'in Ruh Ülkesi**, İstanbul 1994, s. 12.

(11) A. Kabaklı, a.g.e., s. 262.

ve "Canı sen aldıktan sonra ölmek şeker gibi lezzetli / Seninle olduktan sonra ölüm candan da tatlı" (12) ve yine "Tanrı'ya konuk olup sırlara erelim" (13) diyen ve ölümü büyük bir iştiaqla isteyen Mevlânâ gibi şairler de mevcuttur.

Yahya Kemal'e gelince; O'da Mevlana gibi düşünmektedir. O'nun için de ölüm yaşamaktan güzel ve "İklim-i İlähi'ye rücu etmek"tir.

Mersa-yı fenada intizar eylerken
Gâhi geç eser o bâd gâhi erken
İklim-i İlähi'ye rücu etmek için
Ervah açılır engine yelken(14)

Bu anlayışla Yahya Kemal, yukarıda belirtildiği gibi Mevlânâ'yla aynı duyguları paylaşırken yine aynen Mevlânâ gibi kendisinden asırlarca önce yaşamış olan Yûnus Emre'nin düşüncelerine de ortak olur. Çünkü Yûnus Emre de;

Gözüm seni görmek için
Elim sana ermek için
Bu gün canım yolda kodum
Yarın seni bulmak için (15)

demektedir.

Şiirin asıl unsurlarından olan tabiat ve ölümü, Yahya Kemal;

Yaprak nasıl düşerse akıp kaybolan suya
Rûh öyle yolların uyanılmaz bir uykuya (16)
diyerek birleştirir.

Sessiz Gemi şiirinde hayat bir liman olacak, zamandan demir almak günü geldiğinde o gemi meçhule doğru yol almaya başlayacaktır.

(12) Vedat Genç, **Mevlana ile İlgili Yazılardan Seçmeler**, İstanbul 1944, s. 132.

(13) Mevlana Celaleddin Rumi, **Divan-ı Kebir** (Haz. Abdülbaki Gökınarlı), C. VII, Eskişehir 1992, s. 352.

(14) Yahya Kemal, **Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş**, İstanbul 1988, s. 29.

(15) Faruk Kadri Timurtaş, **Yunus Emre Divanı**, İstanbul 1972, s. 115.

(16) Yahya Kemal, **Kendi Gök Kubbemiz**, s. 80.

Bir çok gidenin herbiri memnun ki yerinden

Bir çok seneler geçti dönen yok seferinden (17)
diyen şair, ölümü, dönüşü olmayan bir deniz yolculuğu olarak tasvir eder. Yahya Kemal'de gemi hayaline bazan "ideal yolculuğu" bazan da "ölüm fikri" etrafında bir kaç kez rastlarız.

Deniz şiirinde görülen ilk özellik ölüm korkusudur. Ancak bu korku daha sonra bir kurtuluş olarak deniz ve suyun karışık bir ruh halini telkin eder. Son beyitte sevgiliyle ölüm düşüncesi kalır.

Ummana çıkar burda bugün beklediğin yol

At kalbini girdaba, açıl rengine ruh ol (18)

"Moda'da Mayıs" şiirinde çimen, çiçek ve yaprakla örtülü toprak, bir çeşit bahçe olur ve bu bahçeyle ölümün çehresi değişir. Bunu şöyle dile getirir;

Hayatı rayihasıyla sindiren toprak

Bugün ne semtine baksam çiçek, çemen, yaprak

İçinde rahata varmış yatan aziz ölümler

Demek ki böyle bahar örtüsüyle örtülür (19)

Yine aynı şiirinde toprak, çocuklarına kucak açmış bir annedir.

Seven kadınla seven erkeğin visali gibi

Bugün saadet olan mevsimin bu hali gibi

Sürekli sevgiyi duydukça anne topraktan

İçimde korku nedir kalmıyor yok olmaktan(20)

Gençlik şiirlerinden olan "Mehlika Sultan"ın sonunda, ölüm, sevgilinin hayali ve su ile beraber görülür.

Su çekilmiş gibi rüya oldu

Erdiler yolculuğun son demine

Bir hayal alemi peyda oldu

Göçtüler hep o hayal alemine(21)

Güneş görmeyen su, ölümün tabii sembolü olur.

(17) Yahya Kemal, a.g.e., s. 84.

(18) Yahya Kemal, a.g.e., s. 128.

(19) Yahya Kemal, a.g.e., s. 96.

(20) Yahya Kemal, a.g.e., s. 26.

(21) Yahya Kemal, a.g.e., s. 116-117.

Rüyası olmayan uyanılmaz bir uykuda
Aynen deniz dibinde güneş görmeyen suda⁽²²⁾

Yahya Kemal'de vatan sevgisi (özel olarak da İstanbul) her sevginin üstündedir. Bundan dolayı öleceğine değil, vatandan ayrı kalacağına yanmaktadır. Bunu;

Ölmek kaderde var bize ürküntü vermiyor
Lakin vatandan ayrılışın ıstırabı zor⁽²³⁾
diyerek dile getirmektedir.

Ölümü kabullenen şair, vatandan ayrılışın ıstırabına dayanamaz. Tek istediği vatanın eski haliyle hayalinde kalmasıdır.

Ölüm yabancı bir âlemde bir geceyse bile
Tahayyülümde vatan kalsın eski haliyle⁽²⁴⁾
derken, eğer gurbette ölecekse, hiç değilse vatani hayal ederek ölmek istemekte ve o anda hafızasından vatan hayalinin çıkmasından korkmaktadır.

O'nun şiirlerinde ölüm korku olmaktan çıkar. Hasret olur, vuslat olur. Geri dönmek gibi bir teselliye sığınmaktan sakınır. Sonsuz aleme açılır. Kanayan güllerin açtığı, lâlelerin boy verdiği kabirleri mekan seçer. Ve son yolculuğa çıkan gemilerden birinin yolcusu olan Yahya Kemal, ölümün güzelliğini anlatmayı ise şiirlerine bırakır.

Ölüm âsûde bahâr ülkesidir bir rinde
Gönlü her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter
Ve serin selviler altında kalan kabrinde
Her seher bir gül açar her gece bir bülbül öter⁽²⁵⁾

(22) Yahya Kemal, a.g.e., s. 103.

(23) Yahya Kemal, a.g.e., s. 53-54.

(24) Yahya Kemal, a.g.e., s. 78.

(25) Yahya Kemal, a.g.e., s. 87.